

PERİODONTAL TEDAVİ ESNASINDAKİ ANKSİYETE İLE YAŞ, CİNSİYET VE DİŞ HEKİMİNE GİTME DURUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

EVALUATING THE RELATIONS OF THE ANXIETY DURING PERIODONTAL TREATMENT APPLICATION WITH AGE, SEX AND DENTAL PREVIOUS HISTORY

Yrd. Doç. Dr. Cankat KARA*

ÖZET

Amaç: Diş hekimi korkusunun pek çok bireyde, diş sağlığı ilgili önemli problemler yaratmakta olduğu bildirilmiştir. Çalışmamızda fakültemiz periodontoloji kliniğine başvuran hastaların yaş, cinsiyet ve diş hekimine gitme durumlarının anksiyete üzerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Metot: Çalışmaya 264 (132 erkek – 132 bayan) hasta dahil edildi. Yaşa göre; hastalar 12-15 (102), 16-30 (84) ve >30 (78) olmak üzere 3 farklı gruba, diş hekimine gelme durumlarına göre; ilk kez diş hekimine gelenler (Grup I: 75), önceden periodontal tedavi dışında herhangi bir tedavi görenler (Grup II: 95) ve önceden herhangi bir sebeple periodontal tedavi görenler (Grup III: 94) olmak üzere yine 3 farklı gruba ayrıldı. Bireylere Dental Fear Survey anksiyete testi uygulandı.

Bulgular: Anksiyetenin cinsiyet faktörüyle arasındaki ilişki önemli bulunmazken ($p>0,05$), yaş durumuyla ilişkisi önemli bulunmuştur ($p<0,001$) ve DFS skorlarına göre gençler yaşlı olanlara oranla daha yüksek skorlara sahipti. Periodontal rahatsızlığın şiddeti ile DFS skorları arasında herhangi bir pozitif korelasyona rastlanmadı.

Sonuçlar: Bu sonuçlara göre, diş hekimi korkusunun diş tedavisine başvuruda etkin bir rol oynadığını söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Anksiyete, dental korku skalası

ABSTRACT

Aim: Dental fear causing serious problems in regards to dental health in many people has been reported. In our study, our purpose was to investigate the effect of age, sex and dental previous history of patients, treated in our periodontology clinic on anxiety.

Method: 264 subjects (132 male – 132 female) included in study. According to age and dental previous history; subjects were divided in to three groups (age 12-15: 102 patients, 16-30: 84 patients, >30: 78 patients) (applying to the dental clinics for the first time: 75, the patients that were treated before accept of periodontal treatment: 95, the patients that were treated before in periodontology clinics: 94). Dental Fear Survey anxiety test was used in this study.

Results: Although, there was not relation between sex and anxiety ($p>0.05$), there was relation between age and anxiety ($p<0.001$) and according to the DFS scores younger subjects having higher scores than older subjects. There were no significant associations between dental anxiety and the severity of periodontal diseases.

Conclusions: Consequently it can be concluded that dental fear plays an important role in seeking dental treatment.

Key Words: Anxiety, dental fear survey

GİRİŞ

Anksiyete, otonom sinir sisteminin hiperaktif olduğunu gösteren somatik bulguların eşlik ettiği bir endişe duygusudur.¹ Dental anksiyete, genel anksiyeteden daha spesifiktir ve hastanın dental tedavi

esnasında maruz kaldığı strese karşı hastanın verdiği yanıtıdır.² Diş hekimi korkusunun pek çok bireyde ağız diş sağlığı ile ilgili önemli sorunlar yaratmakta olduğu bildirilmiştir.³ Diş hekimi korkusunu konu alan bazı çalışmalarda diş hekimi korkusunun nedenleri araştırılırken^{4,5}, bazı çalışmalarda ise korku düzeyi ile

* Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Periodontoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

ağız diş sağlığı ilişkisi rapor edilmiştir.^{6,7} Önemli olarak hekim hastasının anksiyete seviyesinin farkında olursa yalnızca hastasının davranışlarını yorumlamasına değil aynı zamanda operatif işlemler sırasında hastanın rahatlamasına sebep olabilmektedir.²

1969 yılında Corah⁸ tarafından dental anksiyeteyi tanımlamak için bir skala (DAS), 1973 yılında ise Kleinkech ve ark.⁹ tarafından dental korku skalası (DFS) yayınlandı. DAS hastanın diş hekimine gitmesi hakkındaki subjektif reaksiyonunu tespit etmeye yönelik dört soru içermektedir. DFS diş hekiminden kaçınmayı ve korkuyla ilgili oranı belirlemeyi amaçlamaktadır. Aralarındaki fark ise DFS hastanın ruh durumunu, hekim koltuğunda ve tedavi esnasındaki anksiyetesini de ölçmektedir.¹⁰ DAS hastanın genel olarak diş hekimi korkusunu gösterirken DFS ile kişinin farklı uyaranlara karşı farklı tepkileri ayırt edilebilir. Böylece bir tedavi stratejisi oluşturulabilir.¹¹

Ayrıca sosyo-ekonomik durum, cinsiyet, yaş ve genel durumun kişilerin anksiyetesini etkileyebilmektedir.¹² Bu nedenle dental anksiyete çalışmaları sadece dental anksiyete seviyesini ölçmekle kalmamalı aynı zamanda anksiyeteyi etkileyen faktörleri de incelemelidir.

Çalışmamızda kliniğimize başvuran periodontal tedavi ihtiyacı olan hastalarda dental korku skalası skorları ve yaş, cinsiyet ve diş hekimine gitme durumu bakımından değerlendirilmiş ve DFS ile periodontal durum arasındaki ilişki incelenmiştir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Çalışma kliniğimize, periodontal rahatsızlıkları nedeniyle başvuran 264 hasta (132 bayan-132 erkek) üzerinde gerçekleştirildi. Hastaların çalışmada kullanılan anket formunu (Şekil 1) bekleme salonunda doldurmaları ve yaş, cinsiyet gibi demografik özellikleri de içine alan sorulara cevap vermeleri istendi. Hastaların anksiyete seviyelerini ölçmekte DFS testi kullanıldı. DFS değerlendirme sorularına verilen cevaplara göre puanlamaları yapıldı (İşaretlenen sık; a: 1, b: 2, c: 3, d: 4, e: 5 puan).

Testler değerlendirilirken hastalar aldıkları puana, diş hekimine gelme durumlarına, yaşa ve cinsiyete göre farklı gruplara ayrıldı. Yaşa göre; hastalar 12-15 (102), 16-30 (84) ve >30 (78) olmak üzere 3 farklı gruba, diş hekimine gelme durumlarına göre; ilk kez diş hekimine gelenler (Grup I:75), önceden periodontal tedavi dışında herhangi bir tedavi görenler (Grup II: 95) ve önceden herhangi bir sebeple periodontal

tedavi görenler (Grup III: 94) olmak üzere yine 3 farklı gruba ayrıldı. DFS skorlarına göre hasta >80 puan aldığı anda aşırı yüksek anksiyeteli, 60-80 puan yüksek anksiyeteli, 40-60 puan ılımlı anksiyeteli ve <40 puan düşük anksiyeteli olarak değerlendirilmiştir.

Sonuçların değerlendirilmesinde SPSS 11.0 programı kullanıldı. Elde edilen veriler, grup içi karşılaştırmalarında student's t testi ve grupların karşılaştırılmasında da Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testleri ile istatistiksel olarak değerlendirildi.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan bireylerin, diş hekimine gitme durumuna göre bireylerin DFS değerlerinin cinsiyet ve yaşa göre hem grup içi hem de gruplar arasındaki farklılığın önem düzeyini belirleyen istatistiksel sonuçları Tablo 1'de verilmiştir. Bu analiz sonucunda, bireylerin diş hekimine gitme durumlarına göre belirlenen grupların DFS skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ($p<0,001$) ve bu farklılığın erkek bireyler, 16-30 yaşları arasında ve 30 yaş üzerinde yer alan bireyler için önceden periodontal tedavi görmüş bireylerin oluşturduğu Grup III'den kaynaklandığı, bayan bireyler ve 12-15 yaşları arasında yer alan bireyler için her üç gruptan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda önceden diş hekimine gitmenin DFS skorlarını azalttığını ve diş hekimine bakış açısının daha ılımlı olmasına sebep olduğu görülmektedir. Diş hekimine ilk kez gitme yaşının düştüğü ve bireylerin ağız diş sağlıklarına daha çok önem vermeye başladıkları ve diş hekimliğine karşı daha bilinçli oldukları görülmektedir (Tablo 1). Yine de DFS skorları değerlendirildiğinde en yüksek anksiyete diş hekimine ilk kez gelen bireyleri oluşturan Grup I'de olduğu saptandı. Grup içi değerlendirmelerde, cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı gösterilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 1).

Diş hekimine gitme durumuna göre bireylerin periodontal durumlarının cinsiyet ve yaşa göre dağılımı Tablo 2'de ve anksiyete durumlarına göre periodontal durumlarının dağılımı Tablo 3'de verilmiştir. Gingivitisin 12-15 yaş grubunda yoğun bir şekilde görüldüğü ve yaş ilerledikçe periodontal rahatsızlığın şiddetinin arttığı görülmektedir. Ayrıca periodontal rahatsızlığın şiddetinin Grup III bireylerinde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fakat periodontitisin şiddeti ile DFS skorları arasında herhangi bir pozitif korelasyona rastlanılmamasına rağmen, anksiyete şiddeti arttıkça periodontal hastalıklı birey sayısının arttığı tespit edilmiştir (Tablo 3).

- Yaş/Cinsiyet:** **Tarih**
- Diş Hekimine kaçınıcı gelişiniz:**
- Önceden Diş Hekimine geldiyseniz sebebi:**
1. Diş hekimi korkusu nedeniyle hiç randevunuzu ertelediğiniz oldu mu?
a)Hiç b)Bir veya iki defa c)Birkaç defa d)Sık sık e)Neredeyse her zaman
 2. Diş hekimi korkusu nedeniyle hiç randevunuzu iptal ettiğiniz veya gitmediğiniz oldu mu?
a)Hiç b)Bir veya iki defa c)Birkaç defa d)Sık sık e)Neredeyse her zaman
- Diş tedaviniz yapılırken**
3. Kaslarım gerilir
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 4. Nefes alış-veriş oranım artar
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 5. Terlerim
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 6. Midem bulanıyormuş ve karnım ağrıyormuş gibi gelir
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 7. Kalp atışlarım artar
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
- Aşağıdaki durumların ne kadar gerginlik, endişe ve korkuya sebep olduğunu işaretleyiniz**
8. Diş hekiminden randevu alırken
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 9. Diş hekiminin muayenehanesine yaklaşırken
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 10. Bekleme salonunda otururken
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 11. Diş hekimi koltuğunda otururken
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 12. Muayenehanenin kokusunu hissettiğinizde
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 13. Diş hekiminin içeriye girdiğini gördüğünüzde
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 14. Anestezi iğnesini gördüğünüzde
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 15. Anestezi iğnesini hissettiğinizde
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 16. Airötörü (döner aletle) gördüğünüzde
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 17. Airötörün (döner aletlerin) sesini duyduğunuzda
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 18. Airötörün titreşimlerini hissettiğinizde
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 19. Dişleriniz temizlenirken
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla
 20. Bütün bunları düşündüğünüzde diş tedavisi ne kadar korkunç
a)Neredeyse hiç b)Çok az c)Biraz d)Çok e)Çok fazla

Şekil 1: DFS değerlendirme formu

Tablo 1: Diş hekimine gitme durumuna göre bireylerin DFS değerlerinin cinsiyet ve yaşa göre hem grup içi hem de grup karşılaştırılması

	n	Grup I	n	Grup II	n	Grup III	KW	p
CİNSİYET								
Erkek	38	62,6±11,5 ^a	47	56,9±10,1 ^b	47	39,7±8,1 ^c	67,7	**
Bayan	37	63,3±9,8 ^d	48	55,5±10,2 ^e	47	40,2±6,4 ^f	75,8	**
YAŞ								
12-15	39	65,9±10,3 ^{g&}	41	57,1±8,7 ^{h-y}	22	38,4±5,7 ^{i-#}	84,6	
16-30	19	56,6±8,4 ^{j-€}	34	51,9±7,9 ^{j-¶}	31	36,3±6,5 ^{k-#}	78,2	
> 30	17	63,2±10,9 ^{l-&}	20	61,8±13,2 ^{l-y}	41	43,5±6,9 ^{m-#}	92,9	
TOPLAM	75	62,9±10,6	95	56,2±10,1	94	39,9±7,2	74,6	<0.001*

*p < 0,05 anlamlı farklılık,

** p > 0,05 anlamlı farklılık yok

Not: Aynı işaretlerle gösterilen gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak önemli değildir. Kruskal-Wallis testiyle saptanan farklılığın hangi grup veya gruplardan kaynaklandığı, Mann-Whitney U testi ile tespit edilerek farklı harf ve işaretlerle gösterilmiştir.

Tablo 2: Diş hekimine gitme durumuna göre bireylerin periodontal durumlarının cinsiyet ve yaşa göre dağılımı

		Grup I		Grup II		Grup III	
		Erkek	Bayan	Erkek	Bayan	Erkek	Bayan
Gingivitis	12-15	19	20	19	22	12	10
	16-30	8	7	11	10	5	7
	> 30	2	3	1	2	2	1
Hafif Periodontitis	12-15	0	0	0	0	0	0
	16-30	2	2	5	6	10	9
	> 30	4	3	2	2	5	8
Orta Periodontitis	12-15	0	0	0	0	0	0
	16-30	0	0	2	0	0	0
	> 30	2	2	5	5	8	10
Şiddetli Periodontitis	12-15	0	0	0	0	0	0
	16-30	0	0	0	0	0	0
	> 30	1	0	2	1	5	2

Tablo 3: Bireylerin anksiyete durumlarına göre periodontal durumlarının dağılımı

	Gingivitis		Hafif Periodontitis		Orta Periodontitis		Şiddetli Periodontitis		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Aşırı Yüksek Anksiyete	4	1,5	0	0	0	0	1	0,4	5	1,9
Yüksek Anksiyete	48	18	14	5,4	12	4,6	3	1,2	77	29,1
İlımlı Anksiyete	80	30	21	7,9	19	7,2	6	2,4	126	48
Düşük Anksiyete	29	11	23	8,8	3	1,2	1	0,4	56	21
TOPLAM	161	61	58	22	34	13	11	4	264	100

TARTIŞMA

Çalışmamızda, periodontal tedavi amacıyla kliniğimize başvuran değişik yaş gruplarındaki bireylerde DFS skorları değerlendirilerek, elde edilen skorlar yaş, cinsiyet ve diş hekimliğine gitme durumları bakımından karşılaştırılmıştır. DFS testleri için aşırı yüksek anksiyeteli hastalar % 1,9, yüksek anksiyeteli hastalar %29,1 olarak tespit edilmiştir. Benzer fakat DFS testine yüksek anksiyete durumunu 75 ve üzeri alan çalışmalarda, bu oran %5-10 olarak bildirilmiş olup çalışmamızda elde ettiğimiz verilere benzemektedir.^{13,14} Değişik çalışmalarda ise araştırmacılar çalıştıkları gruplarda diş hekimi korkusunu farklı oranlarda da bildirmişlerdir (%12-90).¹⁵⁻¹⁷ Bu oranların değişik bulunması, kullanılan yöntemlerin farklılığı, bazı çalışmaların farklı yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyindeki hasta gruplarının kullanılmasından kaynaklanmış olabileceğini düşündürmektedir.

Yapılan çalışmalarda^{18,19}, anksiyetenin hastaların daha önceden gittikleri diş hekimlerini seçmelerine sebep olduğunu tespit edildiğinden, çalışmamızda hastaların önceden diş hekimine gelip gelmeme ve önceden periodontal tedavi görüp görmeme durumlarına göre gruplandırılması yapıp elde edilen DFS skorları buna göre değerlendirilmiştir.

Demografik özellikler açısından korku düzeyinin araştırıldığı bazı çalışmalarda, diş hekimi korkusu ile yaş arasında ilişki olduğunu gösteren ve gençlerin yaşlılardan daha çok dental anksiyete gösterdikleri sonucuna varan çalışmalar olmasına rağmen^{6,16,17,20,21}, Gatchel¹⁵, Zorba¹⁹ böyle bir ilişki olmadığını belirtmişlerdir. Çalışmamızda ise yaş ile diş hekimi korkusu arasında bir ilişki bulunarak, DFS skorların 12-15 yaş arası ilk kez diş hekimine gelen bireylerde olduğu saptanmıştır.

Diş hekimi korkusu ile cinsiyet ilişkisini araştıran çalışmalarda, çoğunlukla kadınlarda korkunun daha fazla olduğu bulunmuştur.^{9,22} Elli yaş üstünde yapılan çalışmada cinsiyet ile diş hekimi korkusu arasında bir ilişki saptanmamıştır.^{7,17} Çalışmamızda da cinsiyet ile diş hekimi korkusu arasında bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Locker ve Liddell⁷ ağız diş sağlığı ile korku düzeyleri arasında ilişkiyi ve buna bağlı olarak DMF ve DMFs indekslerini kullandıkları çalışmalarında önemli bir ilişki saptamamalarına rağmen, Bedi ve ark.⁶, ise çocuklarda yaptıkları çalışmalarında bu ilişkiyi önemli bulmuşlardır. Çalışmamızda ise periodontal hastalık tipi ve şiddetiyle diş hekimi korkusu arasında

bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Buna rağmen anksiyete şiddeti arttıkça periodontal hastalıklı birey sayısının arttığı tespit edilmiştir. Bu da diş hekimi korkusunun diş hekimine başvuruda etkin bir rolü olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir.

Sonuç olarak periodontal tedavi uygulamalarında cinsiyet kişilerdeki anksiyeteyi etkilemezken, yaşın diş hekimi korkusunda önemli bir yerinin olduğu saptanmıştır.

KAYNAKLAR

1. Savaşır I, Boyacıoğlu G, Kabakçı E. Bilimsel davranışçı terapiler. Türk psikologlar derneği yayınları. No: 7, II. Baskı, Ankara, 1998; 89-90.
2. Corah NL, Gale EN, Ilig SJ. Assessment of a dental anxiety scale. JADA 1978; 97: 816-19.
3. Baker JP, May HJ, Revicki DA and et al. Use of orally administered diazepam in the reduction of dental anxiety. JADA 1984; 108: 778-81.
4. Scott DS, Hirschman R, Schroder K. Historical antecedents of dental anxiety. JADA 1984; 108: 42-5.
5. Stouthard MEA, Hoogstraten J. Ratings of fear associated with twelve dental situations. J Dent Res 1987; 66(6): 1175-8.
6. Bedi R, Sutcliffe P, Donan PT and et al. Dental caries experience and prevalence of children afraid of dental treatment. Community Dent Oral Epidemiol 1992; 20: 368-71.
7. Locker D, Liddell A. Clinical correlates of dental anxiety among older adults. Community Dent Oral Epidemiol 1992; 20: 372-5.
8. Corah NL. Development of a dental anxiety scale. J Dent Res 1969; 48: 596.
9. Kleinknecht RA, Klepac RK, Alexander LD. Origins and characteristics of fear of dentistry. JADA 1973; 86: 842-8.
10. Kleinknecht RA, Thorndike RM, McGlynn FD, Harkavy J. Factor analysis of the dental fear survey with cross validation. JADA 1984; 108: 59-61.
11. Hakeberg M, Hagglin C, Berggren U, Carlsson G. Structural relationships of dental anxiety, mood and general anxiety. Acta Odontol Scand 2001; 59: 99-103.

12. Hagglin C, Berggren U, Hakeberg M, Ahlqwist M. Dental anxiety among middle-aged and elderly women in Sweden. A study of oral state, utilisation of dental services and concomitant factors. *Gerodontology* 1996; 13: 25–34.
13. Moore R, Birn H, Kirkegaard E, Brodsgaard I, Schevtz F. Prevalance and characteristics of dental anxiety in Danish adults. *Community Dent Oral Epidemiol* 1993; 21: 292–99.
14. Fiset L, Milgrom P, Weinstein P, Melnick S. Common fears and their relationship to dental fear and utilization of the dentist. *Anesth Prog* 1989; 36: 258–64.
15. Gatchel RJ. The prevalence dental fear and avoidance: Expanded adult and recent adolescent surveys. *JADA* 1989; 118: 591–3.
16. Locker D, Liddell AM. Corralates of dental anxiety among older adults. *J Dent Res* 1991; 70: 198–203.
17. Locker D, Liddell A, Burman D. Dental fear and anxiety in an older adult population. *Community Dent Oral Epidemiol* 1991; 19: 120–4.
18. Kent G. Satisfaction with dental care. *Med Care* 1984; 22: 583–85.
19. Zorba YO, Yıldız M, Turgut H, Bayındır YZ. Konservatif tedavi esnasında anksiyetenin yaş, cinsiyet ve eğitim durumu bakımından incelenmesi. *Atatürk Üniv Diş Hek Fak Derg* 2004; 14(3): 35–40.
20. Alaysa D, Gülen O, Özkan A, Yavuz Ö, Günek E. Erişkinlerde diş hekimi korkusunun ağız diş sağlığı ile ilişkisi. *Atatürk Üniv Diş Hek Fak Derg* 1998; 8: 7–10.
21. Bayındır F, Akyl Ş, Kavrut R. Protetik diş tedavisi anabilim dalına başvuran hastalarda dental anksiyete skalası (DAS) ve visual analog skala (VAS)'larının değerlendirilmesi. *Atatürk Üniv Diş Hek Fak Derg* 2003; 13: 34–9.
22. Berggren U, Meynert G. Dental fear and avoidance: Causes, symptoms and consequences. *JADA* 1984; 109: 247–51.

Yazışma Adresi:

Yard. Doç. Dr. Cankat KARA
Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi
Periodontoloji Anabilim Dalı
25240, Erzurum, Türkiye.
E.mail: mcankat@hotmail.com